

נ. מהי שאלת 'חיישינן לזילותא דבי דינא' או 'לא חיישינן'?

בית דין שפסקו פסק מסויים על פי עדים, (אך לא פסק זמני, עד שיבורר הענין – כמוש"כ רשב"ם ותוס' על הורדתי מחמת הקול), ועתה באו עדים והכחישו את העדים הראשונים, ונוצר מצב של ספק, כבתחילה – האם משאירים את הפסק על עמדו, או מחזירים אותו כמות שהיה לפני כן. (כמובן, בשאלת איסור והתר, כאשר התירו, ועתה שנוצר ספק, מן הדין חייבים לאסור – אין שייך זה לנידון 'זילותא דב"ד').

רב נחמן הורה שאין לחוש לזילותא דב"ד, וחוזרים מן הפסק הקודם. והסיק רב אשי שכן דעת כמה תנאים (ר' יהודה, ר' אלעזר ורשב"ג – שנחלקו בענין מעלין לכהונה. וע' בפי' רבנו גרשום, שמשמע שרב נחמן תלה שאלה זו במחלוקת התנאים, ודלא כמוש"כ רשב"ם).

(הלכה כרב נחמן, שאין חוששין – חו"מ קמו, כג ועוד).

דף לב

נ. מה הדין במקרים הבאים:

- א. עד אחד המעיד על פלוני שהוא כהן.
- ב. כהן המוחזק לכשר, ובא עד אחד ומעיד שהוא פסול.
- ג. כהן המוחזק לכשר, ויצא קול אודות פסול ביחוסו.
- ד. שני עדים הפוסלים כהן, ושני עדים מכחישים אותם.
- ה. עד אחד העיד על כשרותו של כהן, ובאו שנים והעידו לפוסלו, ובא עד אחד נוסף והעיד על כשרותו.
- א. מחלוקת תנאים האם מעלין לכהונה על פי עד אחד. (והלכה כר' יהודה שאין מעלין. ואולם בזמן הזה אף לר' יהודה – מעלין. ע' טושו"ע אה"ע ג).
- ב. אין חוששין לדבריו, שאין ערער פחות משנים.
- ג. ב"ד חוששין לאתו קול, ומורדין אותו מכהונתו עד שיבורר הדבר. ואם בא עד אחד והעיד שהוא כשר – מעלין אותו.
- (והורדה זו, היא זמנית בלבד, עד שיבורר הדבר בזמן הקרוב. ואם לא התברר כלום, לא נפסל. – כן כתב המהר"ל ב'נתיבות עולם' נתיב הלשון ט).
- ד. שתי כתי העדים מבטלים אלו את אלו, והרי כהן עומד בחזקת כשרותו. (ואפילו יצא עליו מתחילה קול לפוסלו).
- וכתבו בתוס', שזהו רק למאן דאמר 'תרי ותרי' – ספיקא דרבנן, ומן התורה מעמידים על החזקה, אלא שמדרבנן החמירו, וכאן מדובר אודות תרומה דרבנן, ולכך לא החמירו לפוסלו הימנה, אבל לתרומה דאורייתא – חוששין. ויש סוברים שמועילה החזקה אפילו כלפי דינים דאורייתא. וע' בפוסקים אה"ע ג, ז).
- ה. מחלוקת חכמים ור' נתן; לחכמים – אין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד, והרי הוא כהן פסול. לר' נתן, (וכן פרשו דעת רשב"ג) – מצטרפין שני העדים יחדיו, והרי זה כדין 'תרי ותרי', כדלעיל. (הלכה כר' נתן).

- נ. א. מי שערער על אחד היושב בקרקע, וטוען: גזולה היא מאתי, והוציא הלה שטר קנין על הקרקע, וטען המערער: 'שטרך מזויף'. והודה הלה שהשטר מזויף, אך טוען שהיה לו שטר אמת שואבד הימנו – הדין עם מי?
- ב. כנ"ל, בשטר-חוב, שבא לגבות מחברו, ואמר לו הלה: 'שטרך מזויף' וכו'.
- ג. ערב שטוען ללוה, פרעתי את חובך למלוה, והחזר לי מה ששילמתי, והנה השטר, וענה לו: פרעתיך כבר, והשיב הערב: אכן פרעתי, אולם נטלת שוב את הכסף ממני. – הדין עם מי?

- א. רבה הורה לטובת המחזיק, משום 'מה לי לשקר', שהיה יכול לטעון שהשטר אמתי, (ומדובר שהוא מקיים כבר, או שבידו לקיימו. פוסקים). ורב יוסף חלק, כיון שכל כחו בקרקע זו על סמך השטר, והרי אותו שטר אינו כלום. ופסק רב אידי בר אבין בזה כרבה. (לרשב"ם – מפני הספק אם הלכה כרבה או כרב יוסף, ולר"י בתוס' – הכריע בקרקע כרבה, שאומרים 'מיגו' באופן זה, להחזיק הקרקע בידו. יש אומרים שבטענת 'מזויף' ממש, גם רבה מודה שהדין עם המערער. וכאן מדובר בשטר אמנה וכדומה. והרשב"ם דחה שיטה זו. וכן דעת הפוסקים – קמו, כה. רוב הפוסקים סוברים שמדובר שלא החזיק בקרקע ג' שנים).
- ב. גם בזה נחלקו רבה ורב יוסף כנ"ל, וכאן פסק רב אידי כרב יוסף, שאין להוציא ממונו על סמך שטר שאינו כלום. (והמיגו – סובר רב יוסף – אינו מיגו טוב, או מפני שנחשב כמיגו במקום עדים (רשב"ם), או משום שאין אומרים מיגו כשהוא בנוי על כך שהוצרך לשקר תחילה, או במקום שהוא טוען וחוזר וטוען (ר"י), או משום שמיגו להוציא לא אמרינן (ריב"ם), או משום שמדובר שהשטר אינו מקיים, וב"ד לא מקיימים אותו, שהרי הוא חספא בעלמא, וכיון שאינו מקיים, אין לו 'מיגו' – רמב"ן). (הלכה כרב אידי, ונשבע הלוה שבועת היסת, ונפטר. פג, ד).
- ג. רב אידי בר אבין הסתפק בדבר, (שאינו דומה ממש לדלעיל, לפי שכאן השטר אמתי, אלא שנפרע ושוב החזרו המעות לפורע), ואביי אמר שתלוי הדבר במחלוקת רבה ורב יוסף, וכיון שהלכה כרב יוסף בחוב, אינו גובה, שהרי שטר שנפרע בו – כבר בטל כחו. ואולם, אם החזיר אותן מעות מפני שאינן טובות כל הצורך, עדיין כחו של השטר בעינו, וגובה. (והוא הדין בכל מלוה ולוה, ולא דוקא ערב. וכן הלכה – נו, ב).

דף לג

נט. המוחזק בקרקע של יתומים, שקיבלה במשכון מאביהם – האם נאמן לטעון, חוב נוסף היה לי על אביהם ואחזיקנה עד שאשתלם מפירותיה כשיעור חובי?

אם לא היה ידוע שנטל קרקע זו בתורת משכון מאביהם, נאמן ללא שבועה במיגו, שהיה יכול לכבוש שטר המשכון ולטעון 'לקוחה היא בידי', אבל אם יש קול שקרקע זו שייכת ליתומים ואינה אלא ממושכנת בידו, (או אף אם רק ידוע שכשירד לתוכה מלכתחילה, בתורת משכון ירד. תוס'. וכ"כ הרי"ד כאן ולהלן לה: ואולם ע"ש בנמו"י מהרי"ף ור"י אבן מגאש, ועוד – שיטה אחרת) – אינו נאמן, וצריך להחזירה ליתומים ולהפרע מהם כשיגדלו, בשבועה. (וכתבו התוס', שלדעת רב פפא, לעולם אינו נפרע מנכסי יתומים, אפילו האמת כדבריו, לפי שאינם בני מצוה, אלא שאין הלכה כדבריו. ויש לדייק מדברי הרשב"ם להלן (קעד. ד"ה פריעת) שחולק. וצ"ע).

ס. א. מי שמת והניח קרקע, ושני אנשים טוענים עליה, זה אומר אני הקרוב הראוי לירש, וזה אומר אני הוא – מה הדין?

ב. הביא אחד מהם עדים שהוא קרוב (אך אינם יודעים אם הוא קרוב יותר מהשני אם לאו) – מה הדין?

א. כיון שאין אחד מהם מוחזק, והדבר ספק, דנים 'כל דאלים גבר'.

ב. כיון שזה ודאי קרוב, והשני – ספק, הרי אין ספק מוציא מידי ודאי, ואפילו השני גבר מקודם והחזיק – מוציאין ממנו ונותנים לזה.

(ויש אומרים, אפילו אם יודעים שגם השני הוא קרוב, אלא שהאחד ידוע יחס קרבתו אל המת, והשני לא ידוע